

Adam Moniuszko

(Warszawa)

SEJMIKI MAZOWIECKIE WOBEC INFLANT W LATACH 1622–1677

Niniejszy artykuł poświęcony jest problematyce inflanckiej poruszanej na obradach sejmików mazowieckich w latach 1622–1677, a zatem w okresie od utraty Rygi i większości Inflant zadźwińskich do reorganizacji Inflant Polskich i utworzenia województwa inflanckiego¹. Na wstępie warto zaznaczyć, iż

¹ Ze względu na niejednoznaczność pojęcia „Inflanty”, należy doprecyzować, iż w tym artykule dotyczy ono Inflant zadźwińskich. Nazwa Inflanty w szerszym znaczeniu obejmowała obszar dawnego państwa Zakonu Kawalerów Mieczowych. W ten sposób obszar ten opisywał w połowie XVIII w. Jan August Hylzen, stwierdzając, iż rozciągał się on „od Narwy po ostatnie granice Kurlandii z Księstwem Żmudzkiem” (*Inflanty w dawnych swych, y wielorakich aż do wieku naszego dziejach y rewolucjach*, Wilno 1750, cz. 2, s. 30). W węższym znaczeniu oznaczała ona właśnie część zadźwińską dawnego państwa zakonnego, w ramach którego można wyodrębnić jeszcze Inflanty Polskie – obszar pozostały we władaniu Rzeczypospolitej po okresie konfliktów zbrojnych ze Szwecją, B. Dybaś, *Problemy integracji terytoriów inflanckich z Rzeczypospolitą w drugiej połowie XVII wieku. Przypadek piltyński* [w:] *Prusy i Inflanty między średniowieczem a nowoczesnością. Państwo – społeczeństwo – kultura*, red. B. Dybaś, D. Makiłła, Toruń 2003, s. 169–170; idem, *Terytoria inflanckie w ramach Rzeczypospolitej (1561–1795)* [w:] *Rzeczypospolita w XVI–XVII wieku. Państwo czy wspólnota*, red. B. Dybaś, P. Hanczewski, T. Kempa, Toruń 2007, s. 179–180. Takie rozumienie Inflant – bez Kurlandii i starostwa piltyńskiego – dominowało również wśród mazowieckiej szlachty w omawianym okresie. Przykładem w tym zakresie może być instrukcja sejmiku sochaczewskiego z 1667 r. Wstawiano się w niej za szlachtą piltyńską „uciążoną opresjami” przez księcia kurlandzkiego i osobno za obywatelami inflanckimi, poszkodowanymi zmianami granicznymi, Biblioteka Polskiej Akademii Umiejętności – Polskiej Akademii Nauk w Krakowie (dalej: B.PAU-PAN Kr.), *Acta sejmikowe ziemi sochaczewskiej*, 8346, k. 49v.

Mazowsze (województwa: płockie, rawskie i mazowieckie) wyróżniało się na tle Korony pod względem organizacji życia sejmikowego. W sumie na tym obszarze funkcjonowało ich – łącznie z *generałem*² – aż 15. Charakterystycznym zjawiskiem – przynajmniej do końca panowania Wazów – był też stosunkowo niewielki wpływ faksji magnackich na podejmowane tam uchwały³. Ze względu na późną inkorporację Mazowsza, zwłaszcza województwa mazowieckiego (1526 r.), tamtejsze sejmiki przynajmniej do końca XVI wieku funkcjonowały nieco na uboczu życia politycznego Korony. Interesującym może być spojrzenie na to jak odbierano Inflanty – region pozostający na obrzeżach Rzeczypospolitej – z perspektywy szlachty mazowieckiej. Omawiany okres podzielono na trzy podokresy:

- 1) toczących się działań wojennych (do 1629 r.),
- 2) tymczasowego podziału Inflant dokonanego na mocy rozejmów (1629–1660),
- 3) zatwierdzenia granicy w pokoju oliwskim.

Niniejszy zarys oparto przede wszystkim na aktach sejmików partykularnych trzech województw mazowieckich oraz tamtejszego *generału*, zebranych w – przechowywanych w Bibliotece PAU-PAN w Krakowie – Tekach Pawińskiego⁴. W celu wskazania zarówno typowych, jak i oryginalnych postulatów zgłaszanych przez szlachtę mazowiecką, wyniki kwerendy skonfrontowano z poglądami na kwestię inflancką prezentowanymi na wybranych sejmikach koronnych⁵.

² Mazowiecki sejmik generalny gromadził przede wszystkim szlachtę z partykularnych sejmików województwa mazowieckiego. Ponadto przybywali nań przedstawiciele województwa płockiego, nieco rzadziej – podlaskiego, natomiast sporadycznie – rawskiego, J. Gierowski, *Sejmik generalny Księstwa Mazowieckiego na tle ustroju sejmikowego Mazowsza*, Wrocław 1948, s. 22–25; J. Choińska-Mika, *Sejmiki mazowieckie w dobie Wazów*, Warszawa 1998, s. 20–21.

³ Wedle dotychczasowych ustaleń na Mazowszu do połowy XVII w. znaczenie miały przede wszystkim więzi rodowe, J. Choińska-Mika, *Sejmiki*, s. 64–67; K. Wiśniewski, *Wpływ polityczny Stanisława Łubieńskiego, biskupa płockiego w latach 1627–1640, na szlachtę mazowiecką i podlaską. Próba rekonstrukcji zaplecza politycznego*, „Rocznik Mazowiecki”, 14 (2002), s. 46–47.

⁴ Odpisy zgromadzone w Tekach Pawińskiego stanowią dziś podstawowy zasób mazowieckich aktów sejmikowych, tym cenniejszy, iż większość mazowieckich ksiąg grodzkich z lat 1622–1677 uległa zagładzie, A. Wolff, *Akta partykularne przedrozbiorowe [w:] Straty archiwów i bibliotek warszawskich w zakresie rękopiśmiennych źródeł historycznych*, t. I: *Archiwum Główne Akt Dawnych*, red. A. Stablewski, Warszawa 1957, s. 175–208.

⁵ Przede wszystkim wykorzystano wydane akta sejmikowe z tego okresu: *Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego*, t. I, cz. 2 (1616–1632), wyd. W. Dworzaczek, Poznań

LATA 1622–1629

W tym okresie postulaty sejmikowe szlachty mazowieckiej dotyczące Inflant koncentrowały się głównie na prowadzonych działaniach zbrojnych. Kampania Gustawa Adolfa z przełomu lat 1621–22 doprowadziła do utraty na rzecz Szwecji większości Inflant, włącznie z najważniejszym ośrodkiem – Rygą⁶. Powyższe niepowodzenie znalazło swoje odzwierciedlenie w legacji królewskiej na sejmiki przedsejmowe, w której przedstawiono działania w Inflantach z konkluzją:

Nie trzeba tedy i nacięży sobie czyniąc odbiegać ty tam prowincyi, którą chcemy li skutecznie i gruntownie uspokoić, trzebaby w gniaździe nieprzyjaciela tego zmacać, gdyż sam to rozum pokazuje, że lepi jest nieprzyjaciela w ziemi jego wojować aniżeli na swych śmieciech mu się bronić⁷.

Niestety, zachowały się tylko nieliczne mazowieckie instrukcje poselskie z 1622 r., więc trudno jest wyciągać bardziej stanowcze wnioski jeśli chodzi o przyjęcie królewskiej propozycji przez tamtejszą szlachtę. Sejmik różański poминаł kwestię inflancką milczeniem. Z kolei zgromadzeni na sejmiku warszawskim ostrożnie poparli propozycję prowadzenia wojny na terytorium nieprzyjaciela, zastrzegając jednocześnie konieczność uzgodnienia tej kwestii na sejmie⁸.

1962; *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*, wyd. A. Przyboś, t. II, cz. 1 (1621–1648), Kraków 1953; t. II, cz. 2 (1649–1660), Kraków 1955, t. III (1661–1673), Kraków 1959; *Akta grodzkie i ziemskie z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie* (dalej: AGZ), wyd. A. Prochaska, t. XX: *Lauda wiszeńskie 1572–1648*, Lwów 1909; t. XXII: *Lauda wiszeńskie 1648–1673*, Lwów 1911; t. XXIV: *Lauda sejmikowe halickie 1575–1695*, Lwów 1931; A. Pawiński, *Rządy sejmikowe w epoce królów elekcyjnych*, t. II: *Lauda i instrukcje 1672–1673*; t. III: *Lauda i instrukcje 1673–1700*, Warszawa 1888; *Lauda sejmików ziemi dobrzyńskiej*, wyd. F. Kluczycki, Kraków 1887.

⁶ O przebiegu kampanii 1621–22: H. Wisner, *Wojna polsko-szwedzka w Inflantach 1621–22*, „Zapiski Historyczne” 56 (1991), 4; K. Łopatecki, *Wstęp* [w:] J. Kunowski, *Ekspedycja inflantska 1621 roku*, oprac. W. Walczak, K. Łopatecki, Białystok 2007, s. 43–81.

⁷ *Akta sejmikowe województw poznańskiego*, s. 139.

⁸ B.PAU-PAN Kr., 8348, k. 7: „Wojny inflanckie jako z wielkiem kosztem Rzeczypospolitej a *nullo effectu* do tych czasów prowadzone były, jest to wszystkim jawno z tej tylko przyczyny, że się w domu nieprzyjacielowi bronimy, a wzajemnem wojska do ziem jego wprowadzeniem jemu tam *negotium facessere* nie chcemy. Przełoż zupełną w tym panom Posłom moc dawamy, aby i do odzyskania dziedzicznego państwa Króla JM i rekuperowania wydartej prowincyjnej

Zygmunt III powracał do kwestii uderzenia na Szwecję i odzyskania Inflant w legacjach na sejmiki przed sejmami: nadzwyczajnym w 1624 r. oraz zwykłymi w latach 1625–1626⁹. Do planów tych szlachta zarówno koronna, jak i litewska podchodziła z dużą rezerwą. Na sejmikach Rzeczypospolitej panowały nastroje pacyfistyczne: zalecano przedłużenie rozejmu, zgłaszano konieczność dalszych konsultacji tej kwestii w trakcie obrad sejmowych, a część sejmików koronnych zastrzegła, że całość kosztów prowadzenia ewentualnych działań wojennych powinno ponosić Wielkie Księstwo Litewskie¹⁰. Podobne – choć nieco bardziej prokrólewskie – stanowiska można zaobserwować także wśród szlachty mazowieckiej. Na sejmikach w styczniu 1624 r. posłom: rawskim, gostyńskim, czerskim i plockim zalecano *znoszenie się* w tej kwestii z przedstawicielami innych województw¹¹. Identyczną postawę zajęła również szlachta na późniejszych sejmikach: nurskim i różańskim w listopadzie 1624 r. oraz wiskim w 1625 r.¹² Przy okazji w Różanie domagano się dokładnego rozliczenia się podskarbiego ze środków pobranych na poprzedni zaciąg¹³.

W części uchwał sejmikowych daje się zauważyć nastroje nieprzychylnie wobec Litwy. Instrukcje: sochaczewska, liwska, wiska i czerska obarczały

inflanckiej Królowi JM i Rzeczypospolitej ochotna powolność nasze ofiarowali takimi sposobami, na jakie wszystkich stanów zgoda na sejmie będzie”.

⁹ *Akta sejmikowe województw poznańskiego*, s. 156–157 (legacja na sejmiki przedsejmowe w 1624 r.); *ibidem*, s. 185–188 (legacja na sejmiki przedsejmowe w 1625 r.); *Księcia Krzysztofa Radziwiłła hetmana polnego Wielkiego Księstwa Litewskiego sprawy wojenne i polityczne 1621–32*, Paryż 1859, s. 550–553.

¹⁰ Zob. J. Dorobisz, *Sejm nadzwyczajny 1624*, s. 25–27; H. Wisner, *Wojna inflancka 1625–29*, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 16 (1970), 1, s. 33–34, s. 88–89; AGZ, t. XX, s. 215 (1624), s. 221–222 (1625); *Akta sejmikowe województw poznańskiego*, s. 219 (1626).

¹¹ Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu (dalej: B.Ossol.), 1926/II, k. 56–58v. Omówienie tych instrukcji: J. Dorobisz, *Sejm*, s. 26; H. Wisner, *Wojna inflancka*, s. 33–34. Na sejmiku plockim ograniczono mandat poselski w kwestii stanowienia o wojnie ze Szwecją, zastrzegając: „jednak jeśliby jakie ciężary nieznośne namówione były, tedy to do braciej odnieść mają”, B.PAU-PAN Kr. 8336, k. 131–131v.

¹² B.PAU-PAN Kr., 8334, k. 1b–1bv.; B.PAU-PAN Kr., 8335, k. 63–63v.; B.PAU-PAN Kr., 8350, k. 91v.–92.

¹³ B.PAU-PAN Kr. 8335, k. 63–63v. Kilka miesięcy wcześniej podobny postulat pojawił się w instrukcji uchwalonej w Wiźnie: „A iż na obrany przeciw Szwedom i inkursyjom tatarskim, tak też na rekuperowanie prowincyjej inflantskiej przez Szwedy okupowanej, więc i podolskim krajom spustoszonemu ratunku potrzeba i gotowości wojennej; nie mają pp. posłowie do żadnej rzeczy przystępować aż resztę summy poborów ekspedycyjei tureckiej według liczby na przeszłym sejmie uczynionej u jmp. Podskarbiego koronnego pozostała, to jest 791370 także inne reszty z żup, prochy, kule, aparaty i potrzeby wojenne pokażą”, B.PAU-PAN Kr., 8350, k. 84v.–85.

Litwinów winą za utratę terytoriów w kampanii z 1621 r. i domagały się, aby Wielkie Księstwo toczyło wojnę inflancką własnymi siłami¹⁴. Wyjaśnienie takiego stanowiska można znaleźć w instrukcji wiskiej z 6 stycznia 1624 r., w której zarzucano szlachcie litewskiej odmowę udania się pospolitym ruszeniem na wyprawę chocimską¹⁵.

Przedstawione fragmenty mazowieckich instrukcji poselskich w kwestii wojny inflanckiej nie odbiegały od postanowień innych sejmików koronnych. Na tym tle wyróżnia się – bardziej przychylne królewskim planom – laudum generału mazowieckiego z 1624 r. Wprawdzie na początku punktu poświęconego obronie Rzeczypospolitej zaznaczono, iż posłowie z Mazowsza mają zgadzać się w tej sprawie z *temi województwy, któreby zdrowe i pewne do tego sposoby podawało*, lecz odnosząc się już konkretnie do Inflant instrukcja stwierdzała:

A naprzód prowinciej inflanckiej, która i przed tym z wielką szkodą Rzptej i niemalem krwie szlacheckiej rozlaniem dochodzona była, odbiegać nie chcemy i owszem, aby tym snadniej wojna ta prowadzić się mogła, sedem jej w Królestwie Szwedzkim założyć i tam wojska aversivne belli prowadzić zyczymy. [...] A jesliby Pan Bóg zdarzył, żeby była transversio belli do Królestwa Szwedzkiego, tedy, aby ichmość Panowie Litewscy insze subsidia równo z nami obmyśliwszy i de securitate Prowincyjej Inflanckiej zawiadowali i o tem usiłowanie czynili¹⁶.

W instrukcji sejmiku warszawskiego na sejm zwyczajny w 1626 r., poświęcono jeden z punktów problematyce procedury sejmowania, w sposób, który można potraktować jako sprzyjający polityce Zygmunta III. Połączono w niej utratę Inflant ze zbytnią opieszałością obrad sejmowych, rozpoczynanych od roztrząsania recesów z poprzednich sejmów: *Strata Inflant tak ozdobnej i potrzebnej Prowincji Rzeczypospolitej zda się że stąd poszła, iż nie od obrony jej, ale od recesów sejmy roki złe zaczynane były*. W związku z tym szlachta

¹⁴ B.Ossol. 1926/II, k. 56, k. 58; B.PAU-PAN Kr. 8319, k. 61v.-62. Podobne zarzuty wobec Litwinów zgłaszano także na sejmikach: średzkim i proszowickim w 1622 r., *Akta sejmikowe województw poznańskiego*, s. 144; *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*, t. II, cz. 1, s. 13.

¹⁵ „A iż jmpp. Obywatele W.X. Litewskiego nie chcieli iść pospolitem ruszeniem naprzeciwko Turkom, ale się podjęli Inflant zatrzymać, które stracili, przeto serio domawiać się mają jmpp. Posłowie, aby nie tylko poborami, kwartą ale i pospolitem ruszeniem aby je rekuperowali”, B.PAU-PAN Kr. 8350, k. 84v.-85.

¹⁶ B.PAU-PAN Kr., 8334, k. 51 v.

warszawska postulowała, aby tym razem sejm zaczął się od namówienia sposobu odzyskania utraconych terytoriów inflanckich, *spokojniejszemu recessy i exorbitancje poruczywszy*¹⁷. Niewątpliwie zacytowany punkt instrukcji odnosił się do sytuacji z sejmu ekstraordynaryjnego z 1624 r., na którym doszło do konfliktu dotyczącego rozpatrywania recesów z poprzednich lat. Stronnictwo dworskie domagało się, aby sejm ten zajął się tylko sprawami określonymi w legacji na sejmiki, w tym – stanowiącą jej pierwszy punkt – kwestią obrony Inflant¹⁸. Postulat sejmiku warszawskiego popierał zatem w tym zakresie stanowisko królewskie z obrad tego sejmu.

Drugim – obok obrony Inflant – często podejmowanym przez szlachtę mazowiecką problemem związanym z wojną inflancką, była sprawa uregulowania zobowiązań Rzeczypospolitej wobec hetmana polnego litewskiego Krzysztofa Radziwiłła. Pochodziły one z zaangażowania prywatnych środków hetmana na prowadzenie kampanii w 1625 r., a ich zwrot gwarantowała konstytucja sejmu z 1626 r.¹⁹ Niemniej jednak, wobec toczącej się dalej wojny, trudnej sytuacji finansowej państwa oraz konfliktu Zygmunta III z Krzysztofem Radziwiłłem, nie doszło do spłaty zadłużenia bezpośrednio po uchwaleniu konstytucji²⁰. Działania litewskiego magnata w trakcie kampanii sejmikowej w 1628 r. spowodowały, iż kwestia ta pojawiła się w instrukcjach wielu sejmików litewskich i koronnych²¹. Petita popierające roszczenia hetmana pojawiły

¹⁷ B.PAU-PAN, Kr., 8348, k. 11v.

¹⁸ J. Dorobisz, *Sejm*, s. 63–67. Szerzej o problematyce recesów sejmowych za panowania Zygmunta III zob. I. Lewandowska-Malec, *Sejm walny koronny Rzeczypospolitej Obojga Narodów i jego dorobek ustawodawczy (1587–1632)*, Kraków 2009, s. 251–253.

¹⁹ *Volumina constitutionum* (dalej: VC), t. III, vol. 1, wyd. S. Grodziski, M. Kwiecień, A. Karabowicz, Warszawa 2010, s. 359.

²⁰ Wydatki poniesione przez Radziwiłła były zapewne znaczne – przy okazji wyprawy w 1621 r. suma zaciągniętych pożyczek, ustanowionych zastawów i arend przekroczyła 500 tys. złotych. Moment pojawienia się żądań ponagających kwestię spłaty długu wobec hetmana nie był przypadkowy. W 1628 r. Krzysztof Radziwiłł znalazł się w trudnej sytuacji finansowej w związku z rozliczeniami z wdową po bracie Januszu i koniecznością finansowania zagranicznej podróży edukacyjnej swego syna, U. Augustyniak, *Dwór i klientela Krzysztofa Radziwiłła (1585–1640)*, Warszawa 2001, s. 17.

²¹ O skali podjętych starań przez Krzysztofa Radziwiłła w tej sprawie świadczyć mogą zachowane do dziś w Archiwum Warszawskim Radziwiłłów listy i instrukcje sejmikowe z poparciem dla postulatów hetmana z sejmików: grodzieńskiego, mielnickiego, brańskiego, drohickego, średzkiego, trockiego, lubelskiego, bełskiego, chełmskiego, kowieńskiego i mozyrskiego, AGAD, AR II, sygn. 990-1002. Bardziej wstrzemięźliwe stanowisko zajęła szlachta województwa ruskiego – w instrukcji wpisano wniesienie prośby hetmańskiej, ale też wezwano Radziwiłła do spełniania swych urzędowych obowiązków, AGZ, t. XX, s. 266.

się również w postanowieniach najważniejszych sejmików mazowieckich: generalnego, czerskiego oraz warszawskiego. O ile instrukcja generału ograniczała się do lakonicznej wzmianki²², to uchwały obu sejmików partykularnych były nieco bardziej rozbudowane. Szlachta czerska, *patrząc na wielkie odwagi zdrowia i substancyi książećcia Jegomości Radziwiłła hetmana polnego litewskiego*, domagała się, aby – w przypadku braku możliwości natychmiastowego spłacenia długu – zobowiązać zabezpieczyć zastawem na dobrach Rzeczypospolitej pozostających w posiadaniu hetmana²³. Z kolei na sejmiku warszawskim podniesiono, aby oprócz spłaty długu, zadośćuczynić postulatowi księcia dotyczącemu obsadzenia państwową piechotą zamku birżańskiego, leżącego na granicy Wielkiego Księstwa i Inflant²⁴.

Toczące się w Inflantach działania wojenne pojawiały się również w innych aspektach w mazowieckich instrukcjach poselskich. Jeszcze przed wznowieniem walk w 1625 r. szlachta na sejmiku płońskim domagała się wzmocnienia ukraińskich i inflanckich zamków. Sposobem na to miało stać się rezydowanie starostów w grodach i utrzymywanie przez nich pocztów²⁵. Posłowie łomżyńscy mieli dopilnować, aby donatywa dla żołnierzy z kampanii inflanckiej była wyznaczona ze skarbu litewskiego, a wojska Wielkiego Księstwa nie przebywały i wybierały stacji w województwie mazowieckim²⁶.

OKRES 1629–1660

Zawarcie rozejmów ze Szwecją w Starym Targu oraz w Sztumskiej Wsi, spowodowało podział Inflant na część szwedzką i południowo-wschodni fragment pozostający w granicach Rzeczypospolitej. Unormowanie statusu spornego terenu w drodze rozejmu dawało jeszcze nadzieje na to, iż jest stan przej-

²² *Za książećciem JM Radziwiłłem, aby mu dług był zapłacony*, B.PAU-PAN Kr., 8334, k. 65v.

²³ B.PAU-PAN Kr., 8319, k. 78, 82v.

²⁴ B.PAU-PAN Kr., 8348, k. 26. Podobnego wsparcia udzieliły hetmanowi także sejmiki chełmski i bełski, AGAD, AR II, 999, 1000. List Radziwiłła w tej sprawie na sejmiki litewskie, P. Gawron, *Hetman koronny w systemie ustrojowym Rzeczypospolitej w latach 1581–1646*, Warszawa 2010, s. 216, przyp. 40.

²⁵ B.PAU-PAN Kr., 8336, k. 131v. Już po ataku szwedzkim na sejmiku średzkim domagano się wyjaśnień dotyczących nieobecności starostów i braku obrony zamków inflanckich, *Akta sejmikowe województw poznańskiego*, s. 202.

²⁶ B.PAU-PAN Kr., 8331, k. 127-127v.

ściowy²⁷. Z różnych kwestii związanych z Inflantami w instrukcjach sejmików mazowieckich w tym okresie najczęściej poruszano problem egzulantów z terenów zajętych przez Szwecję. Zagadnienie to pojawiło się zresztą jeszcze w trakcie trwania konfliktu zbrojnego. Uchwalona w 1626 r. konstytucja obiecywała *względ i baczenie* szlachcie inflanckiej wiernej Rzeczypospolitej, których majątki pozostały za Dźwiną w rękach szwedzkich²⁸. Rozstrzygnięcie tej kwestii stało się bardziej pilne po – formalnie tymczasowym – zakończeniu konfliktu zbrojnego. Już w 1630 r. o rekompensaty dla inflanckich współbraci upominała się szlachta czerska²⁹. Sprawą zajęto się na sejmie w 1631 r., uchwalając stosowną konstytucję. Przewidywała ona przeznaczenie 126 tys. złotych na potrzeby najuboższej szlachty oraz wyznaczała komisję, która miała zająć się rozdziałem tych środków. Jednocześnie wskazywano, że podskarbi koronny wypłaci tę kwotę *wprzód uprzątnowszy długi Rzeczypospolitej*³⁰. Do sprawy wracano jeszcze wielokrotnie w trakcie bezkrólewia i podczas pierwszych sejmów za panowania Władysława IV, reasumując postanowienia konstytucji z 1631 r.³¹ Kwestia odszkodowań dla szlachty inflanckiej przewijała się w instrukcjach poselskich uchwalanych na Mazowszu. Część spośród nich w sposób bardzo ogólny popierała postulaty Inflantczyków³², czasem powierzając ten

²⁷ Można zaobserwować to w konstytucji *Benemeriti Ziemie Inflantskiej* uchwalonej na pierwszym sejmie w 1635 r., w której asekurowano prawa i przywileje do dóbr szlachcie inflanckiej „za szczęśliwym da Pan Bóg tej Ziemi rekuperowaniem”. *Volumina legum* (dalej: VL), t. III, wyd. J. Ohryzko, Petersburg 1859, s. 415.

²⁸ VC, t. III, vol. 1, s. 259.

²⁹ B.PAU-PAN Kr., 8319, k. 86v. Już w 1629 r. powyższa sprawa pojawiła się w instrukcji sejmiku proszowickiego, *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*, t. II, cz. 1, s. 116.

³⁰ VL, t. III, s. 325.

³¹ *Ibidem*, s. 351 (1632), s. 385 (1633), s. 415 (1635 I), s.429 (1635 II), s.461 (1638), W. Kaczorowski, *Sejmy konwokacyjny i elekcyjny w okresie bezkrólewia 1632 r.*, Opole 1986, s. 150. Sprawę „opatrzenia” szlachty inflanckiej poruszały legacje w latach 1631, 1635, 1636, 1637 i 1638, *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*, t. II, cz. 1, s. 197; Biblioteka Książąt Czartoryskich w Krakowie (dalej: B.Czart.), 132, s. 361; B.Czart., 135, s. 43; J. Seredyka, *Rzeczpospolita w ostatnich latach panowania Zygmunta III*, Opole 1978, s. 57; R. Kołodziej, *Pierwszy sejm z 1637 roku*, Toruń 2004, s. 72.

³² Przykładem może być jeden z punktów instrukcji mazowieckiego sejmiku generalnego z 1633 r.: „Ichmość Panowie Inflancy, bracia nasi, dotychczas przyobiecane anno 1630 od Rzeczypospolitej *donativum* skutku nie mając, uprosili to łącznie u koła naszego, że się do Rzeczypospolitej za nimi przyczynić obiecaliśmy”, B.PAU-PAN Kr., 8334, k. 80. W podobnym tonie sformułowano zalecenia dla posłów: warszawskich na sejm koronacyjny w 1633 r., B.PAU-PAN Kr., 8348, k. 45v. i łomżyńskich na drugi sejm w 1635 r., B.PAU-PAN Kr., 8331, k. 139.

problem konsultacjom z innymi województwami na sejmie³³. Z kolei na sejmiku warszawskim w drugiej połowie lat 40. XVII w. kwestię rekompensaty potraktowany indywidualnie: pojawiła się ona petitach za Andrzejem Otrębuszem i Władysławem Skulskim, którzy *dóbr pewnych rodzicowskich za krwawe merita w Inflanciech lennym prawem danych za nastąpieniem nieprzyjacielskim postradali*³⁴.

Szlachta mazowiecka wysuwała na sejmikach także bardziej skonkretyzowane projekty rozwiązania odszkodowań dla inflanckich egzulantów. W Czersku i Różanie proponowano, aby zmienić przyjętą w konstytucji z 1631 r. formułę zaopatrzenia najuboższych na rekompensaty zależne od zasług i wielkości straconego majątku³⁵. Pojawiały się również różne koncepcje skąd wziąć środki na należne wsparcie. Na sejmiku płockim proponowano, aby szlachcie inflanckiej nadawać prawem lennym dobra na terenach zdobytych przez Rzeczpospolitą³⁶. Na wiskim wskazywano, że należy przeprowadzić rewizję przywilejów na dobra w ziemi siewierskiej i ziemi trzymane bezprawnie nadać Inflantczykom³⁷. W instrukcji czerskiej z grudnia 1639 znalazł się punkt mówiący o tym, aby nagrodzić poszkodowanych odpowiednim nadawaniem wakansów³⁸. Jeszcze dalej szlachta czerska poszła dwa lata później, proponując sprzedaż wakansów i rozdanie uzyskanych stąd środków na potrzeby inflanckich współbraci:

*Inflantczykom braci naszej, propter fidelitatem huic RP praestitam z ojczyzny wygnanym, godziłoby się przyobiecaną summę ziścić, jednak iż publiczne podatki mają wielkie swoje na ten czas expensy, JKM PNM przyjdzie upraszać, aby on z dobrośliwości ojcowskiej vacanse jakie znaczne naznaczył im, które przedawszy summę tę Kommissarze między nich proportionaliter podzielą*³⁹.

Wprawdzie w instrukcji nie sprecyzowano, czy propozycja dotyczyła tylko dzierżaw królewskich, czy również urzędów, to stanowi ona interesujący

³³ B.PAU-PAN Kr., 8331, k. 139v.; B.PAU-PAN Kr., 8319, k. 112v. W podobnie ogólnym tonie: *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*, s. 126 (1630).

³⁴ B.PAU-PAN Kr., 8348, k. 74v., k. 81v., k. 102v.-103.

³⁵ B.PAU-PAN Kr., 8319, k. 126; B.PAU-PAN Kr., 8337, k. 77.

³⁶ B.PAU-PAN Kr., 8336, k. 159.

³⁷ B.PAU-PAN Kr., 8350, k. 124v. Taki sposób wskazywano również w instrukcjach sejmiku wiszeńskiego w latach 1635-1639, AGZ, t. XX, s. 390-391, s. 397, s. 424.

³⁸ B.PAU-PAN Kr., 8319, k. 126v.

³⁹ Ibidem, k. 145.

przyczynę w dyskusji nad zjawiskiem sprzedaży urzędów za panowania Władysława IV⁴⁰.

Drugim problemem – tym razem związanym już z polską częścią Inflant – było odpowiednie przygotowanie obronne Dyneburga. W 1638 r. sejmik płocki wyraził zaniepokojenie liczebnością załogi twierdz pruskich oraz inflanckich⁴¹. Kwestia właściwego opatrzenia Dyneburga pojawiła się w instrukcjach sejmików mazowieckich ponownie w połowie lat 40. XVII w. Zainteresowanie to było wynikiem legacji królewskiej, w której w czarnych barwach przedstawiono stan polskich Inflant:

W Inflanciech jeden tylko Duneburg zostawa prawa i possessiej Rzeczypospolitej monumentum, a i ten nieufortyfikowan,y praessidium nie płacone, opatrzenie żadne, a tym czasem nieprzyjaciel zamki nie tylko twierdzy, ale i nowych nad samą Ewestą i Dźwiną przyczynia i na ten ostatni kawałek possessiej naszej mając pilne chciwości swej oko⁴².

Część sejmików mazowieckich wprawdzie uznawało potrzebę poprawy bezpieczeństwa Dyneburga, lecz w uchwalanych instrukcjach ograniczano się do bardzo ogólnych stwierdzeń⁴³. Jedną z przyczyn takiego podejścia była niezajomość tematu, do czego wprost przyznawała się szlachta zgromadzona na sejmiku wiskim w 1643 r.: *Dineburg jakiej municyjej potrzebuje, bliżsi jego obywatele wiedzą, opatrzenie jego gruntowne namówić i koszt na to ważywszy sumpt pewny naznaczyć⁴⁴*. Większe zainteresowanie budziły źródła finansowania wzmocnienia załogi i fortyfikacji dyneburskiej. Na sejmiku warszawskim

⁴⁰ W. Czaplinski, *Sprzedawanie urzędów w Polsce w połowie XVII wieku*, „Przegląd Historyczny” 50 (1959), 1, s. 55; J. Matuszewski, *Sprzedawalność urzędów w Polsce* [w:] *Pisma wybrane*, t. II, Łódź 2000, s. 247–249.

⁴¹ B.PAU-PAN Kr., 8336, k. 146v. Problem odpowiedniego zabezpieczenia pozostałej przy Rzeczypospolitej części Inflant zasygnalizowano w legacjach królewskich, B.Czart., 132, s. 361, R. Kołodziej, *Pierwszy sejm*, s. 72.

⁴² B.Ossol. 1926/II, k. 3. Już w legacji na sejm w 1643 r. Władysław IV informował szlachtę, iż Szwedzi budują nowe zamki w Inflantach, B.Czart., 2064, s. 60.

⁴³ Przykładem może być punkt instrukcji uchwalonej na sejmiku zakroczymskim w 1644 r.: „Też i o Danaburskim zamku uczynią namowę i staranie”, B.PAU-PAN Kr., 8353, k. 63. Podobnie: B.PAU-PAN Kr. 8334, k. 99v. W instrukcjach z 1647 r. ograniczono się do wskazania konieczności restauracji i opatrzenia fortec wskazanych w legacji królewskiej, B.PAU-PAN Kr., 8319, k. 178v.; B.PAU-PAN Kr., 8334, k. 111v. We wspomnianej legacji wymieniono Smoleńsk, Kamieniec i właśnie Dyneburg, B.Czart., 141, s. 29–30.

⁴⁴ B.PAU-PAN Kr., 8350, k. 158.

i czerskim wspomniano o wspólnym wysiłku Korony i Wielkiego Księstwa, natomiast szlachta różańska chciała, aby to skarb litewski poniósł koszty opatrzenia Smoleńska i Dyneburga⁴⁵. Przy okazji w Czersku upominano się – licząc na szybsze zakończenie prac – aby komisarze koronni i litewscy naznaczeni do Inflant, *na których tak wielka spera z skarbu koronnego wychodzi*, zostali zaprzysiężeni⁴⁶.

Poza przedstawionymi wyżej dwoma zagadnieniami, problematyka inflancka pojawiała się na sejmikach mazowieckich incydentalnie. Szlachta różańska w 1639 r. wyraziła swoje zaniepokojenie wieściami z Inflant, związanymi z awanturką wyprawą pułkownika Hermana Botha, zorganizowaną przez elektora Jerzego Wilhelma za austriackie subsydia i przy aprobacie króla polskiego⁴⁷. W instrukcji dla posłów różańskich znalazł się punkt napominający Władysława IV:

Różne wieści mimo instrukcją JKrM z inflantskiej zachodzą prowincyi, jakoby pod imieniem cesarza JM chrześcijańskiego ludzie coraz w większej mieli się z jakiemiś pretensjami ukazować potędze pilnie upraszać JKrM p.n.m. zlecamy ich mość panom Posłom naszym, ażeby jako pan wojenny i pomocny miłujący tę ojczyznę i na tę stronę żeby z cudzej okazji zasze foedera nie były wiolowane miłościwie raczył mieć oko⁴⁸.

Z kolei na sejmiku czerskim w grudniu 1636 r. wykorzystano ponownie utratę Inflant w retoryce antylitewskiej⁴⁹.

⁴⁵ B.PAU-PAN Kr., 8319, k. 167; B.PAU-PAN Kr., 8348, k. 71; 8337, k. 91. Taki sposób finansowania wskazywała szlachta województwa ruskiego, AGZ, t. XX, s. 410 (1638), s. 447 (1641) Na sejmiku w 1645 r. stwierdzono już konieczność *opatrzenia* Dyneburga ze skarbu koronnego, ibidem, s. 482. Sejmiki koronne wskazywały również inne źródła pozyskania środków: część kwarty przeznaczonej na artylerię, AGZ, t. XXIV, s. 65 (1647); zwiększenie dochodów starostwa dyneburskiego i zobowiązanie starosty do utrzymywania poczty, *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*, t. II, cz. 1, s. 328.

⁴⁶ B.PAU-PAN Kr. 8319, k. 167.

⁴⁷ Wyprawa skończyła się szybko klęską wojsk Botha i osiągnęła zamierzonego celu – sprowokowania wojny w Inflantach, zob. W. Czapliński, *Polska a Prusy i Brandenburgia za czasów Władysława IV*, Wrocław 1947, s. 221–229.

⁴⁸ B.PAU-PAN Kr. 8337, k. 76v.

⁴⁹ B.PAU-PAN Kr. 8319, k. 114v.: „W odpowiedzi na postulatory posłów litewskich z przeszłego sejmu – Tedy zlecamy panom posłom naszym, aby na żadne postulata nie pozwalali, ponieważ przez utracenie Inflant *commune damnium* Korona z Wielkim Księstwem Litewskim cierpi, a Ichmość panowie litewscy są przyczyną, że uwolnieni od pospolitego ruszenia będąc, słusznych *praesidia* tej tam prowincyi snadź *non praestiterunt*”.

OKRES 1660–1677

Zawarcie traktatu oliwskiego oznaczało formalne umocnienie podziału Inflant, czego efektem stała się reorganizacja części polskiej i utworzenie województwa inflanckiego w 1677 r. W okresie tym sejmiki mazowieckie w sporadycznie zajmowały się kwestiami związanymi z tym regionem. W legacjach na sejmiki i ustawodawstwie sejmowym powrócił problem wyrównania strat szlachty inflanckiej wiernej Rzeczypospolitej i pozbawionej majątków pozostałych po stronie szwedzkiej⁵⁰. Pojawił się on także w instrukcjach poselskich uchwalanych przez sejmiki mazowieckie. Zazwyczaj ograniczały się one do ogólnego poparcia tego postulatu i stwierdzenia konieczności naradzenia się nad sposobem jego spełnienia⁵¹. Nieco bardziej konkretne stanowisko zajęła szlachta w instrukcji sejmiku sochaczewskiego w 1667 r., powracając do propozycji, aby straty Inflantczyków wynagrodzić nadaniami dzierżaw⁵². Nie zawsze

⁵⁰ Sprawę wynagrodzenia obywateli inflanckich poruszano w legacjach na sejmiki przedsejmowe w latach: 1661, 1666, 1667, S. Ochman-Staniszevska, Z. Staniszewski, *Sejm Rzeczypospolitej za panowania Jana Kazimierza Wazy. Prawo – doktryna – praktyka*, t. I, Wrocław 2000, s. 293, s. 408, s. 450, s. 481. Na sejmach w 1661 i 1662 r. uchwalano stosowne konstytucje, po raz kolejny zapowiadające nagrodzenie wierności Rzeczypospolitej. Wyznaczona została również komisja, która miała zapobiec temu, aby wśród wynagrodzonych nie znalazła się szlachta *sub nomine* Inflantczyków, *nie należnych osób do tejże nagrody*, VL, t. IV, s. 381–382, 420. Kwestię rekompensat zakończyć miało zaaprobowanie przez sejm w 1667 r. skryptu *ad archivum* wydanego kilka lat wcześniej przez Jana Kazimierza, *ibidem*, s. 432. Pretensje Inflantczyków nie zostały jednak w pełni zaspokojone, czego świadectwem jest jeden z punktów instrukcji tamtejszego sejmiku z 1670 r.: „Lubo tak wielą *constitutii* są upewnieni obywatele inflanccy, iż mieli otrzymać nagrodę i przeszłą 1667 *constitutią diploma* ich są aprobowane, do niczego tedy IchM panowie Posłowie nie przystąpią, aż będą na tym sejmie *realiter* uspokojeni”, AGAD, Archiwum Tyzenhauzów, dz. VII, G-820, s. 20.

⁵¹ B.PAU-PAN Kr., 8334, k. 154v. (1661); B.PAU-PAN Kr. 8350, k. 248 (1661); B.PAU-PAN Kr., 8337, k. 107v. (1666).

⁵² *Akta sejmikowe ziemi sochaczewskiej*, B.PAU-PAN Kr., 8348, k. 49v. Podobną tendencję do ogólnego formułowania żądań można zaobserwować w przypadku innych sejmików koronnych, *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*, t. III, s. 150–151 (sejmik zatorski 1666), s. 160 (sejmik proszowicki 1666), s. 382 (sejmik proszowicki 1672); *Lauda dobrzyńskie*, s. 66 (sejmik dobrzyński 1667). Na sejmiku proszowickim przed pierwszym sejmem w 1666 r. postulaty dotyczące nagrodzenia szlachty inflanckiej uzupełniono o propozycję nadania im ziem na Ukrainie, *ibidem*, s. 116. Większą aktywność w popieraniu żądań szlachty inflanckiej widać na sejmiku radziejowskim, choć i tam przeważały ogólne stwierdzenia o konieczności wynagrodzenia dla poszkodowanych utratą majątków, *Rządy*, t. II, s. s. 112 (1661), s. 134 (1662), s. 248 (1669), t. III, s. 18 (1674). Na sejmiku halickim początkowo proponowano, by egzultantów nagradzać dobrami w części Inflant pozostałej przy Rzeczypospolitej, AGZ, t. XXIV, s. 177. Później jednak wskazywano na wakanse, *ibidem*, s. 220, s. 229, s. 243.

też postulaty egzulantów inflanckich znajdowały pełne popracie. Na sejmiku czerskim w 1666 r. – wobec poważnej sytuacji wewnętrznej – żądano odłożenia zaspokojenia ich pretensji: *IchM Panowie Inflantczykowie niech czekają feliciora RP tempora*⁵³.

W odpowiedzi na legację królewską przed sejmem w 1661 r.⁵⁴ na mazowieckim sejmiku generalnym zajęto się kwestią lepszego zabezpieczenia Inflant. Obradujący uznali potrzebę utrzymywania w fortcach ukraińskich, pruskich i inflanckich odpowiednich prezydiów, jednak stwierdzili też, że w obecnej sytuacji nie mogą ponosić dodatkowych ciężarów z tym związanych. W związku z tym zaproponowano przerzucenie obowiązku utrzymywania załogi na miejscowych starostów, domagając się od nich, aby

[...] *intraty non in privatos usus, ale na ludzie słuzałe obracali i commatus onym także municie w onych prowidowali, sami na swę stronę contenti illa parto reditus, któraby pro stipendio dobremu pułkownikowi i sławy chciwemu kawalerowi competens była.*

Jednocześnie – aby starostowie mogli podolać tym obowiązkom – szlachta na sejmiku generalnym domagała się powiększenia dóbr należących do tych starostw⁵⁵.

Przebadane akta sejmików mazowieckich przyniosły zaledwie dwie wzmianki związane z Inflantami z lat 70. XVII w. Pierwszą było *petitum* o wynagrodzenie podkomorzego dorpackiego, wniesione w Czersku w 1670 r.⁵⁶ Drugą zaś – wystąpienie szlachty różańskiej przeciw dysydentom w 1678 r.⁵⁷

⁵³ B.PAU-PAN Kr. 8319, k. 302v. Jednak już następni sejmik czerski poparł żądania Inflantczyków, ibidem, k. 312v. Sejmik wiszeński na sejmikach w latach 1666–1667 milczał w kwestii rekompensat dla szlachty inflanckiej, AGZ, t. XXI, s. 421–444. Zdecydowanie negatywnie ustosunkował się do wciąż niezłatwionej kwestii rekompensat przed sejmem konwokacyjnym w 1672 r., żądając skasowania *dypłomów inflanckich* wydanych przez Jana Kazimierza, ibidem, s. 619.

⁵⁴ S. Ochmann-Staniszevska, Z. Staniszevski, op. cit., s. 293.

⁵⁵ B.PAU-PAN Kr. 8334, k. 153v.-154. Sprawa ta była zapewne omówiona także na części sejmików partykularnych, gdyż w praktyce wśród punktów instrukcji sejmiku generalnego zazwyczaj pojawiały się kwestie poruszane już na innych sejmikach mazowieckich, J. Choińska-Mika, *Sejmiki*, s. 41–42. Jednym z nich był sejmik wiski, acz uchwalona tam instrukcja pozo-stawiła posłom wolny mandat w tej kwestii, B.PAU-PAN Kr. 8350, k. 248.

⁵⁶ B.PAU-PAN Kr., 8319, k. 373v.

⁵⁷ W punkcie instrukcji różańskiej skierowanej przeciw dysydentom znalazł się argument o ich swawoli, czego wyrazem miało być postępowanie starosty dyneburskiego Jana Andrzeja Platera: „co i teraz świeżo w Infalnciech stało się, jako nam dowodnie *e communicatione* listów

PODSUMOWANIE

Przeanalizowane akta sejmikowe pozwalają stwierdzić, iż problematyka inflancka była pobocznym wątkiem zainteresowań szlachty mazowieckiej. W instrukcjach poselskich pojawiała się niezbyt często, a jeśli już – to przede wszystkim w odpowiedzi na legacje królewskie. Znacznie rzadziej zdarzały się sytuacje, gdy kwestie inflanckie trafiały wnoszono trafiały na obrady sejmików w inny sposób. W pierwszym rządzie do takich wyjątków zaliczyć można – zazwyczaj skuteczne – starania Krzysztofa Radziwiłła o poparcie sprawy zwrotu nakładów poniesionych na kampanię inflancką. Problemy Inflant mogły być także promowane przez związanych z tym rejonem uczestników sejmików. Wyrazem tego są *petita* z prośbą o wynagrodzenie zasług szlachty posiadającej majątki w utraconej części Inflant⁵⁸. Wydaje się jednak, że działania te tylko w niewielkim stopniu odzwierciedlały postulaty sejmikowe szlachty inflanckiej⁵⁹. Niewątpliwie największe zainteresowanie sejmików mazowieckich kwestiami inflanckimi można zaobserwować w okresie działań zbrojnych prowadzonych na tym terenie. W następnych latach było ono zależne przede wszystkim od królewskich instrukcji przesyłanych na sejmiki. Zdecydowanie zmalało za panowania Michała Korybuta Wiśniowieckiego i Jana III Sobie-

juw. jmp. opata peplińskiego, nominata Inflant [...] gdy od starosty dysydenta kapłana jednego złapano, sądzono i beżmała wieszono związanego okrutną śmiercią nie zamordowano, który postępek abo eksces *poena condigna* aby był ukarany”, B.PAU-PAN Kr., 8337, k. 243v.

⁵⁸ Najwyraźniej widać to na przykładzie sejmiku radziejowskiego – w II połowie XVII w. często pojawiały się w tamtejszych instrukcjach sejmikowych postulaty rekompensaty dla szlachty, która utraciła swe majątki za Dźwiną. Związane one były jednak z zabiegami sukcesorów Zygmunta Jaranowskiego o nagrodę za zajętą majątność Bebla, *Rzady*, t. II, s. 112, s. 134, s. 157–158, s. 248, s. 268–269, s. 300, t. III, s. 18.

⁵⁹ Powyższa hipoteza wynika z porównania postulatów sejmików mazowieckich w sprawach inflanckich z lat 60. i 70. XVII w. z dostępnymi w Warszawie instrukcjami sejmiku inflanckiego z lat 1662 i 1670. Oprócz rekompensat za utracone majątki, szlachta inflancka podnosiła szereg innych kwestii, m. in. kwestionowano postanowienia pokoju oliwskiego, żądano dokładniejszego sprawdzania osób podających się za indygenów inflanckich, czy też usprawnienia rozpatrywania apelacji od wyroków inflanckich sądów szlacheckich, AGAD, Archiwum Tyzenhauzów, dz. VII, G-820, s. 2–21. Niewątpliwie bardziej miarodajne wnioski można wysunąć po kwerendzie w inflanckich aktach sejmikowych znajdujących się zagranicą, zob. B. Dybaś, *Materiały do dziejów sejmiku województwa inflanckiego z XVII–XVIII wieku w zbiorach ryckich, wileńskich i warszawskich* [w:] *Istorijos akiraiciai*, red. A. Dubonis, Z. Kiaupa, E. Rimša, Vilnius 2004, s. 255–268.

skiego, gdy punkt ciężkości prowadzonej polityki zagranicznej przesunął się na południe i południowy-wschód.

Poruszane na sejmikach mazowieckich zagadnienia koncentrowały się wokół kilku spraw: prowadzenia działań wojennych w Inflantach przeciw Szwecji w latach 20., wynagrodzenia egzulantów inflanckich oraz poprawienia obronności pozostającej przy Rzeczypospolitej części Inflant z Dyneburgiem. W instrukcjach szlachta poprzestawała zazwyczaj na ogólnych postulatach w kwestiach inflanckich, często zalecając swym posłom dalsze uzgodnienia na sejmie. Było to zresztą zjawisko typowe dla innych sejmików koronnych. Podobną zależność można też stwierdzić w stosunku do większości skonkretyzowanych propozycji wysuwanych przez szlachtę mazowiecką na sejmikach. Z bardziej oryginalnych pomysłów pojawiających się w mazowieckich instrukcjach warto zwrócić uwagę na sprzedaż wakansów w celu uzyskania środków na wynagrodzenie dla inflanckich egzulantów, czy też – pojawiające się niekiedy – poparcie dla królewskich planów przeniesienia działań zbrojnych na terytorium Szwecji. Wynikało to z – zazwyczaj – raczej regalistycznej postawy szlachty mazowieckiej⁶⁰. Sejmiki mazowieckie niewiele miejsca poświęciły natomiast Polskim Inflantom, nawet po rozejmie w Starym Targu i pokoju oliwskim. W instrukcjach pojawiały się tylko kwestie militarne, związane z przygranicznym położeniem tego regionu. Brakowało natomiast rozwiązań dotyczących uporządkowania ustrojowego statusu Łatgalii zarówno za panowania Władysława IV⁶¹, jak i w latach 70., gdy utworzono województwo inflanckie⁶².

⁶⁰ Zob. J. Choińska-Mika, op. cit., s. 120–129. O regalistycznym nastawieniu szlachty mazowieckiej w kwestii Inflant może również świadczyć brak krytyki dotyczącej wykorzystywania przez dwór egzulanckiego sejmiku inflanckiego do forsowania sprzyjających sobie posłów na sejm. Pojawiła się ona w instrukcji małopolskiego sejmiku generalnego w 1669 r., *Akta sejmikowe województwa krakowskiego...*, t. III, s. 264–265 oraz sejmiku wiszeńskiego w 1672 r., AGZ, t. XXI, s. 619.

⁶¹ Sprawa ta pojawiała się w legacjach na sejmiki w 1636 r. B.Czart., 132, s. 361, R. Kołodziej, *Pierwszy sejm*, s. 72.

⁶² Nie był to jednak ewenement – kwestii tej nie poruszały również inne sejmiki koronne. Zapewne było to spowodowane politycznym i doraźnym wykorzystaniem tematyki inflanckiej przez wojewodę wileńskiego i hetmana wielkiego litewskiego Michała Kazimierza Paca w opozycji do planów bałtyckich Jana III, zob. Dybaś, *Inflanty a polsko-litewska Rzeczpospolita...*, s. 116–118; K. Bobiatyński, *Michał Kazimierz Pac – wojewoda wileński, hetman wielki litewski. Działalność polityczno-wojskowa*, Warszawa 2008, s. 352–385.